

DINAMICA INFINITĂ

O coincidență a făcut ca în zilele în care se publicau documentele adoptate de Plenara C.C. al P.C.R. din octombrie 1967 să aibă loc în țara noastră festivități de comemorare a magului de la Hobița, făurarul Coloanei fără sfârșit, al pășărilor măiestre, al afitor capodopere răspândite în lume. Astfel, în acest calm și strălucitor octombrie, spiritul nostru era pregătit să primească și să interpreteze datele de restructurare economică, în sensul lor cel mai adinc, să le apropie de ceea ce este permanent și veșnic în sufletul unui popor: aspirația spre desăvârșire. Pentru că, dincolo de cuvântul măsurat, de riguroasă științifică a documentelor, trebuie căutată ideea filozofică, a acel neostit impuls creator propriu artiștilor, dar și făuritorilor de noi valori materiale, de structuri sociale continuu ameliorate. De la „Rugăciunea” lui Brâncuși până la Coloana infinită sau pasările lui, adevărate sinteze ale gândirii estetice moderne, este o cale lungă, de un dramatism încă nedezvăluit de biografi, dar cercetătorul atent ar fi putut desluși încă în operele de început evoluția miraculoasă a genului. Păstrând diferențele specifice, putem afirma că în Hotărârile Congresului al IX-lea al Partidului sălășluiau toate măsurile concrete aplicabile mai târziu. Nimic nu a fost dictat de conjunctură sau de o spontaneitate pripiată. Totul s-a desprins firesc din matricea unei idei și tocmai în această evoluție prestabilă, în dinamismul rațional, stă forța cea mare

a partidului nostru. Pentru cetățeanul lucid și sensibil era evident că în societatea noastră au apărut fenomene de inerție generate de forme învechite, ruginite. Se iviseră unele canele prin care o parte a energiei naționale se scurgea în vid. Risipa, nepăsarea, concepția caragială după care statul plătește totul ca un dumnezeu miliardar și atoteierător își arăta chipul dizgrațios pe ici, pe colo. Este un titlu de mândrie pentru presa noastră faptul că a biciuit necruțător practici și fenomene desuete și parazitare. Dar crearea unor puternice organisme de cercetare și concepție științifică impunea cu necesitate modificări de structură și de etică a activității productive. Cereea distrugerea acelor verigi birocratice care începeau să se simtă bine în propria lor rugină, scieiau și tăiau adesea elanul artiștilor oameni lucizi și întreprinzători. Și iată, avem în față documentele a căror simplă lectură este generatoare de idei și energii. Dar ele trebuie citite și recitate, trebuie mers foarte adinc, trebuie să ajungem cu toții în acel punct ascuns unde este vorba despre fiecare dintre noi, despre răspunderea noastră individuală, în marele atelier al edificării socialismului. Munca și răspunderea colectivă încep cu determinarea precisă a funcției individuale, cu organizarea teritoriului fizic și moral pe care-l ocupă ființa ta. Nu rareori auzim replica dezarmantă: „Nu eu răspund, alții au hotărât așa!” Nu e ușor de spart zidul acesta de indiferență sau

blazare, nu e ușor de luptat cu o proastă conștiință socială, sau cu lipsa de apetit pentru civilizație, dar merită măcar să încerci să miști bolovanii care-ți ies în cale. Fără îndoială, noua împărțire administrativă a țării are în vedere tocmai înălțarea acelor perdele artificiale care acopereau fața multor orașe și sate românești, crearea unor canale mai directe și mai aerisite pentru circulația bunurilor materiale și spirituale între așezările noastre, fie ele cit de modeste. O călătorie prin țară în ultima vreme scoate la iveală discrepante și elemente de dezechilibru explicabile prin concentrarea excesivă a energiilor și potențialului financiar în centrele regionale. Iașul, de pildă, își merită chipul strălucitor pe care și-l făurește zi și noapte, dar în apropierea lui, multe ținuturi de renume abia se cirpeau, păstrându-se într-o somnolență de oraș patriarhal. Suceava, cetatea de scăr a lui Ștefan, avea dreptul să renască, să tresară spre soare, dar la numai 20 de kilometri, Fălticeni izbuteau greu să iasă din poclăzile vremii. Și doar aici a învâțat Creangă, au trăit și au lucrat Sadoveanu, Nicu Gane, Octav Băncilă, Eugen Lovinescu, Anton Holban și a deschis ochii spre lume Nicolae Labiș. În curând, desigur, și casa lui Sadoveanu va deveni loc de pelerinaj. Sint încă multe asemenea așezări care aspiră la o prețuire mai dreaptă, la acea primenire pe care socialismul e fioresc să le-o asigure. Va fi de-acum datoria gospodărilor fiecărui județ să valorifice și să pună în lumină valorile locale, să taie drumuri moderne, să înalțe clădiri, să scoată din ruină și uitare monumentele vechi și să ridice altele noi, să tindă mereu spre ceea ce reprezintă cota cea mai înaltă la care am ajuns. Spiritul nostru s-a obișnuit să primească din vreme în vreme schimbări care marchează tot atâtea trepte în evoluția societății. Dar, de fiecare dată, și mai ales acum, avem sentimentul că ceva nou și neobișnuit începe. Cred că fiecare dintre noi trăiește acel fior nedeslușit și greu de cuprins în cuvinte, pe care un artist îl simte la descoperirea unui tărâm neumblat. Sint momente când realitatea și se oferă denudată de orice prejudecată sau convenție, când simți că ai putea s-o frământa și s-o modelezi pe măsura aspirațiilor tale cele mai intime și mai înalte. Fără intenții didactice și nicidecum ca o sugestie normativă, îmi îngădui să cred că pentru un scriitor un asemenea moment este prețios. Este evidentă în literatura noastră o anume febrilitate, izvorită din nevoia firească, adesea chinuitoare, de a te împropăta, de a spune altceva și altfel decât s-a spus. Dar nu e oare ispititoare analiza unor conștiințe care se modifică sub presiunea concepțiilor noi despre lume și societate? Efortul omului de a răs-

Nicolae JIANU

(Continuare în pagina 7)

Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE UNIȚII-VA!

gazeta

ORGAN SAPTAMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA

literară

Anul XIV Nr. 43 (782) • Joi 26 octombrie 1967

8 pagini: 1 leu

TINERETEA UNUI ARTIST

breviar

Colocul internațional cultural la ordinea zilei. Am asistat la sedința inaugurată de carne vine singeroasă. În fața de cuvântul roșit în prezenta sa de marele artist român cu privire la sculptura genialului său înaintaș Michelangelo: E un bifec! Butada trebuie înțeleasă ca manifestarea disprețului nu față de creația neîntrecutului maeștru, ci numai față de materialitatea figurilor lui. Pădă de carne vine singeroasă. În fond, Brâncuși își formula indirect preferința pentru o artă a semnificațiilor esențiale cu voință întoarcere la simplitatea strămoșilor săi. Clopitori în lemn și în piatră. Această simplitate ne este explicată destul de complicat de unul dintre cei mai buni și mai vechi cunoscători ai lui Brâncuși, eseistul V. C. Paleolog, în cartea cu titlul: Tineretea lui Brâncuși (Editura Tineretului), apărută în ajunul colocului.

Plecăt de la țară, după ce păseuse oile, viitorul artist a cunoscut toate greutățile unor începuturi eroice, care nu l-au împiedicat să-și deslușească din vreme vocația de sculptor și să străbată filiera succedată a școlilor respective, începând cu aceea de arte și meserii din Craiova. „Prin lemn am ajuns la sculptură și după lemn la piatră, — spune într-un loc Brâncuși, ceea ce e confirmat de Xoanonul (sic) privind și slujind de tipar pietrel” (pag. 35). Xoanonul este o statuie grecească din antichitate, din lemn sau de piatră, cu brațele lipite de trup și parcă înfășurată într-o teacă. Canonul artei primitive trece, așadar, înaintea celei clasice.

Strins documentată, cu contribuții personale certe, cartea nu se sfiește să pună în scenă, ca o viață romantică, diversele epizode ale unei tinereți aventuroase, scrise într-un stil mai puțin discutabil. Oltenismele alterând cu neologisme de fabricație proprie, nu totdeauna ferice. Nu înțelegem prea bine de ce inatingibil (p. 108) ar fi mai bine ca intangibil, vibrabilitate (p. 61) decât vibratilitate, facticării (p. 121) decât înfăptuirii. Ce poate fi „impulsul genului” (p. 77)? Impulsul natural, firesc, genuin? Dar nici „oltenismele” nu sînt mai puțin discutabile. Prichez (p. 59) pentru prichici, a se legătu (p. 31) pentru a se lega, angaja, a se împiciorog (p. 28), pentru a se împicioroga (întrema, pune pe picioare), vorbărisire (p. 22), mortărie (p. 91) pentru morgă, făcutul sau făcătura pentru factură etc. De mirare că un „neoșist” ca autorul nu a reținut sensurile magice ale acestor două din armăz cuvintelor românești, din tezaurul folcloric al superstițiilor! Amator de „nou” și în limbă, eseistul șicanează pe nu știu cine, pentru nu știu ce „greseli de gen” (p. 48), dar practic pe o scară întinsă jocul desert al schimbării de gen al substanțelor: răsucial pentru răsucua, zisul și spusul pentru zisa și spusa, respirul pentru respirația etc. Anumite oltenisme, obscure altora, îmi sînt familiare pentru că le-am auzit din gura bunicilor: a sturi cu înțelesul de a epuiza, slei, isprăvi. Alte devieri de sens n-au nimic a face cu frumosul grai al provinciei de peste Ol. Părelnic e folosit de biograful lui Brâncuși cu înțelesul de identic, aidoma: „Casa în care s-a născut Brâncuși mai durează, cu totul părelnică înfățișării ei dintii...” (p. 21); altelei înseamnă în aparență: „Urzeala noastră literară a acestui episod — părelnic inventivului — este totuși autentică” (p. 71). Complicatul biograf trece să spună că „acea urzeală literară are aparența unei măsoctri (inventivului?). Altelei tendința sinonimiei îi joacă feste autorului, ca atunci când scrie: „Gorjanu (...) era mai degrabă un mentor, un telemac, care (...) scruta, cîntărea și da note comportării lui Costache” (p. 46). De fapt Gorjanu făcea pe

Șerban CIOCULESCU

(Continuare în pagina 7)

TONITZA

„CAP DE FATĂ”

Muzeul Brukenthal la 150 de ani

REPRODUCEM ÎN ACEST NUMĂR CITEVA LUCRĂRI DE ARTĂ ROMĂNEASCĂ ȘI STRĂINĂ DIN COLECȚIILE CELEBRULUI MUZEU SIBIAN.

in pag. 4-5
ȘTEFAN BĂNULESCU
VIETI
PROVIZORII
in pag. 8
IANIS RITSOS
FASCINAȚIA
LUI
MAIAKOVSKI

Istorie

Mă mut în lucruri și-mi duc viața-n ele, oricât ar fi de vaste, de umile, de-nconjurat în veacuri sau în zile, schimbându-le-n pământ rotund sub stele.

Istoria mi-o caut printre file de singe, glorie la fel de grele și-adîncă-i harța seminției mele, cu văi fîntîne-n piscuri mari, febrile.

În mîini cu amintirea unui vers, la Domnul Tudor, iar, a cita oară, mă-ndeamnă-un dor de-a pururi de neșters

și-aproape abur locuiesc o vară pe capul lui rotit în univers, să-nvîț ce-nseamnă dragostea de țară.

Clepsidrele grîului

Clepsidre știu la neamuri și popoare, din vremi străvechi atent meștesugite, în trupuri cu cenuși incetinite, nisipuri roșii arse lîngă mare.

Dar țara mea de zodii împlinite, amiază orelor înalte să-și măsoare, sub sticla cerului, dogoritoare, și-adună grîu-n vaste piramide.

Pe anotimpuri ce s-au dus crescute, spre cele viitoare răsturnate, clepsidre dulci, suave, înmiresmate.

Răspunde glasul lor și se aude în stelele lucind abia născute, chiar cele mai odinci și-nepărtate.

Grigore HAGIU

PRIN U. R. S. S.: REAZAN

...De ce tocmai la Reazan? Nedumerirea interlocutorului meu — chimist din Moscova, rătăcit întâmplător în casa scriitorilor de pe țărmul de Nord al Golfului Finic — îmi revela brusc faptul că vorbeam de două lucruri deosebite.

Pe harta lui ideală, eișitorul de poezie situează cu exactitate localitatea amintită, în raport cu niște coordonate care au, desigur, prea puțin de-a face cu geografia de rînd. Numele Reazanului îi apare învăluit într-un nimb de intensă lumină.

Pentru rus însă, în virtutea unei vechi obișnuințe, a unei stratificări de tradiții, Reazanul reprezintă în primul rînd provincia, provincia prin excelență. Înainte de viziunea

unui teritoriu al poeziei, el îi evocă poate frontiera dintre pădure și stepă, pînă unde împletite din coajă de mesteacăn sau cea scăpărare de suprarealism gastronomic care ar suna în românește cam așa: „Ciupercile-n Reazan au ochi năzdrăvani; le mînină cu plîne, ele se uită la tine”.

Renunțînd la perspectiva — ispititoare o clipă — de a ne lăsa purtați de un vapor cu mers așezat și gospodăresc pe meandrele leșene ale fluviului Oka, am preferat să facem drumul cu trenul. Pierdusem prilejul de a ne desfăta privirea, pe parcursul a trei zile încheiate cît ținea călătoria cu vasul, cu priveliștea unei naturi generoase, specifice și pline de neprevăzut, evocată vag de verdele lăptos al expresi-

sului nostru, pentru a-și justifica probabil numele de „Beriozka” — „Mesteacănul” — în schimb, la 10 seara, după exact trei ore de drum, eram în gara Reazan.

Cum arăta de fapt orașul al cărui nume a intrat atît de furtunos și neașteptat în poezie, odată cu Serghei Esenin, în urmă cu o jumătate de veac?

Realitatea dezmente, desigur, opinia care vrea să-l păstreze încremenit într-un orizont patriarhal.

E drept, vechiul Reazan n-a dispărut cu totul; orașul modern s-a dezvoltat relativ tîrziu, abia în ultimii cincisprezece ani, mai ales prin extindere și nu prin înlocuire; multe din vechile clădiri, u-

nele de lemn, se păstrează intacte, iar liniștea vestitului Kremîn, unde nu pătrunde clocoțul industrial din jur, pare, la anumite ore ale zilei, aceeași din secolele trecute. Toate acestea, împreună cu peisajul din jur: lunca inundațiile în fiecare primăvară, acum cu verdele ierburii pâlî de apropierea toamnei, te pot face într-adevăr să uii că ești în secolul XX și, cu ochii pierduți în pilpirea cetoasă și roșcată a pădurilor Meșcerei, să murmuri horățianul „O, rus!” (care, prin transliterare, devine la Pușkin „O, Rusi!” exclamație atît de e-

locventă și semnificativă la vremea ei). Dar aceasta numai pentru o clipă: niste excavatoare flămînde proiectate pe dunga pădurii din zare,

ultimii vizitatori gălăgioși, ai unui muzeu în definitiv și nu al unei veritabile cetăți, fotograf aușului filtrată prin parș te aduc la realitate.

Și realitatea e aceasta: un oraș industrial (Reazanul lui Esenin!) cu cîteva sute de mîi de locuitori, întins pe 15.000 de hectare, cu uzine imense de mașini-unelte și aparate de radio, de fibre artificiale și mașini de calculat, cu cartiere de locuințe moderne, cu teatre și institute de învățămînt superior, cu o viață clocoțitoare de pe care amprenta provinciei se șterge treptat. Evident, tot acest efort de modernizare nu neglijează și nu neagă cultul trecutului, grija de a nu se pierde nimic în ceea ce poate constitui un e-

lement evocator, instructiv. Acest respect pentru trecut, vizibil peste tot în Uniunea Sovietică, a mai fost evidențiat de altfel de nenumărate ori. Oricine îți poate arăta la Reazan casa în care s-a născut Pavlov, casa de birne acoperite de o iedărie prosperă, adăpostînd astăzi un muzeu, sau clădirea fostului gimnaziu unde au studiat Tolkovski sau Miculin, originari de asemenea de pe aceste meleaguri, sau Sala roșie din fostul Palat al nobilimii, sală de congrese și adunări în anii furtunoși ai revoluției și al războiului civil, între pereții căreia — cum amintesc de altfel inscripțiile în marmură —

Ioanichie OLTEANU

(Continuare în pag. 8)

STEFANA VELISAR

Scritura Ștefana Velisar rămâne, pentru cei ce o cunosc mai îndepărate, parte înscrisibilă și mereu creștină a „grupului” Teodoreanu. Autoarea a mai multor volume, Ștefana Velisar Teodoreanu (care împlinește 70 de ani) și-a făcut debutul în 1939 cu romanul Calendar vechi, după ce devenise cunoscută cititorilor prin paginile Biletelor de papagal — „scriturile de zămlăuri și filigrane” cum o numește, prin 1937, Argezi într-una din tablutele lui Coco — și prin fragmentele de proză poetică, tipărite în Revista fundațiilor regale.

În 1940, Ștefana Velisar seamănă noua apariție Viața cea de toate zilele — premiată de Academia Română — roman în care autoarea construiește o autentică atmosferă sufletească, conținută cu un penel fin, de mare preschitate și vibrație poetică. Nu mult după această dată apare Căsuța din pui (1941), din care s-a publicat și în italiană un fragment însoțit de prezentarea pe care Salvatore Sibilla o făcea familiei de scriitori Teodoreanu (V. Meridiano di Roma, an. VI, nr. 28).

M-am îngropat totdeauna cea în cărțile mele — mărturiseste autoarea amănunțit în fața de cântăreț înșelător (Calendar vechi), fie de casa bunicilor — mătășă pentru cei plecați, un vapor care s-a înecat apoi (Acasă), sau de oboasala pe care i-o dădea obșnuitul viefi țeneni dinainte de 1938, anul venirii familiei Teodoreanu la București (Viața cea de toate zilele).

Scritura lui Tudor Argezi (4) către familia Teodoreanu, pe care o vom reda în continuare, se leagă intim de perioada inițialelor colaborări ale grupului Teodoreanu la Biletete de papagal ce abia se înfiripau, invitația de a alcătui câte un număr al revistei, fiind adresată de Păstorel Teodoreanu, și lui Lily Teodoreanu (Ștefana Velisar) căreia, cu această ocazie, îi face și un fuger portret de scriitoare:

25 ianuar 1928, București
Scumpo domniule Teodoreanu,

A sosit scadența Papagalului. La 1 februar se vinde primul număr. Te rog trimite-mi ceva ce vei vrea și cum vei vrea, bucați întregi sau firimituri, petice sau fire, urzite sau încurcate, sunete melodice sau disarmonice, este egal, intrucum și cum ai lucra. Interesează Tintese să înființeze numerele individuale: un număr și un autor, și așa căuta să le fac de început.

Te mai rog să te înscriezi cu câștigarea activă a colaborării d-lor Demostene Botez, Al. Teodoreanu, frațele dumitale și, dacă se poate, a d-lui Brăileanu, cu aceeași tendință: un număr și un autor. As mai îndrăzni să cer o colaborare, pe a d-nei Lily Teodoreanu, care ar da Papagalului o pană neagră de cea mai răzvălăită strălucire. Genul nu cred că ți-ar displace, cu toate că preferă, cu ironie, literaturii scrise literatura verbală.

Fără ce-mi permiți să te mai rog, Astăseară, după ce pri-mii scriitorului mea, într-o pe d. Păstorel și pe d. Demostene

DUMITRU SOLOMON

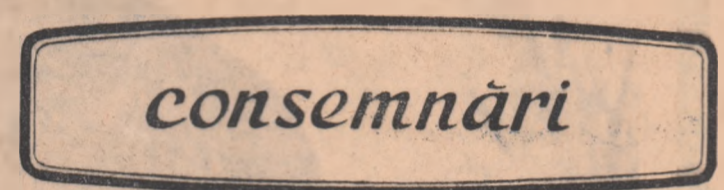
Dispariția

Apariția cărții lui Dumitru Solomon, intitulată „Dispariția”, dovedește că autorul, multă vreme conștient dramatic, era mai stăruie de teatru ca modalitate de expresie decât de comentariul critic. Volumul cuprinde patru piese schite dramatice urmate de trei piese intr-un act. Schitele dramatice pot fi reprezentate izolat sau în grup, adică pot forma un spectacol, după cum pot fi citite și în simpla ca schite literare. Neavând vocație sau apte care să analizeze reprezentările teatrale mă voi mulțumi să le semnez ca bune schite literare, formând un întreg artistic ca atmosferă și procedeu. De altfel, schitele dialogate mi s-au părut superioare celor trei piese intr-un act, prea tributare lui Al. Mironid și fără verva acestuia. La prima vedere, schitele par ciudate și un croniclez arăbit le-ar încadra în teatru absurdului sau ceva de genul acesta. Intr-adevăr, doi soți cântă cu desăvârșire un obiect pe care l-au pierdut, mod de a spune că și-au pierdut un element reciproc și necesar (Sentimentul). Cineva dorește să se sinucidă într-un parc solitar, dar aparitia unui vizitator palavrăg de nimicuri îl reduce în cotidianul cel mai meschin (Balenele). Un ins vrea să se uce, noaptea, pe o scară și să se introducă pe o fereastră, dar nu poate acționa, face raționamente, de trei sute șizeci și patru de nopți raționând sterili: un beiv, trechid întâmplător pe strada pustie, se uce el pe scară, într-o fereastră, dispare dincolo, în timp ce falsul volitiv se lamentază: — „S-a sfârșit totul în noaptea asta era ultima încercare...” (Uzurpatorul). Doi cetățeni fac eforturi să întorească o casă public defect cu fata spre stradă și, fără să observe că respectivul ceas nu merge, a stat de mult, sfârșesc prin a se lina la bășie. (Coșul).

Fără a nega deci, prezenta anumitor procedee urzime și situații absurde, vreau să subliniez doar că ele au mai mult un efect de șoc, reușind să surprindă lectorul sau spectatorul: risul lui Dumitru Solomon e însă generos și rezonabil, al omului de bun simț care se amuză confuz de prostia pedantă și de infamare. Ca procedee: unceri sentimentale devine obiect, ca în cazul celor doi soți ce-și caută iubirea pierdută în dulap, pe sub masă și prin expresie; altor, urmuzian, o expresie e luată ca atare, ca în cazul celor doi călători, în care cel mare și tare ce se lauda cu „condiția lui fizică”, se micorează și dispare la propria (Dispariția). Dar procedeele cel mai frecvent, manifeste și vizibile caracterologice (și optimiste) fundamentale al scriitorului, îl constituie răsturnarea de situație, adică mutarea de inferioritate. Tatal se amuză de naivitatea fiului său, băiețel ascultător, dar Puiu, cu întrebările lui fundamentale, de o can-

doare metafizică, își pune părintele în cea mai penibilă situație (Ignoranța). Rodica, mică vetețară, dar în fond femeie de treabă, tulburată de o piesă grandilocventă, își trecește soțul la miezul nopții spre a-l soma să nu se culce „pe lauri medicioasă”, să-și facă un bilanș moral al întregii sale vieți, să aibă însoimii și să devină un om excepțional, o personalitate. Rodica se exprimă caragolice: — „Erasem în gloriei camasa, eu n-am să fiu câte mine pantalonii. Fessam, am și eu o inimă, am și eu un salariu, ascultă-mă, or voi dispunez toată viața!” După o scurtă demonstrație de energie, femeia îndrăznește să potolească (Insomnie). În Dispariția, fanfanonul pislog se topește la propriu, bleșug gură și sperie pe botul experimentat care leșină (Curiozitatea). Chelidul săvârșește la reperață ceea ce volitiv analize nu reușește în cele din urmă (Uzurpatorul), lugalunul agresiv e redus la tăcere de timidul miop (Lățul) etc.

Caracterologic vorbind, Dumitru Solomon confundă două tipuri de oameni: fanfanonul palavrăg, agresiv, bun de nimic, iar opus lui, omul de treabă, la propriu și la figurat, cumsecade și asaltat de orăcila fanfanonului. Optimismul fundamental

constă în faptul că omul de bine, deși pare inițial mai slab și lesne de minuit, se vădește, în final, nu numai capabil dar și în stare să-l pună pe palavrăgul agresiv la locul său. Spuneam, la început, că risul lui Dumitru Solomon e rezonabil fiindcă perspectiva sa e bunul simț. Un alt tip ridiculizat este individul care complică prea mult lucrurile simple. E și aici onorata de vorbărie și ineficiență, deși excelent de bun simț poate produce, și el, erorile sale, de aceea simpatia mea nu merge spre cetățeanul turmentat care uce înțemat scara și dispare în apartamentul necunoscut, fără să știe de ce a procedat astfel (Uzurpatorul).

Literar vorbind, schitele lui Dumitru Solomon sint concentrate, rezezi, cu schimbări inedite de situație și mai ales au o replică vie, adesea savuroasă. Scriitorul știe să se joace cu vorbele, să folosească sensurile multiple ale unui cuvânt, să descopere mecanismul vorbirii (și totuși), îl constituie răsturnarea de situație, adică mutarea de inferioritate. Tatal se amuză de naivitatea fiului său, băiețel ascultător, dar Puiu, cu întrebările lui fundamentale, de o can-

O CARTE DE BASME

Pentru cei care cunosc literatura anterioară a Eugeniei Adam Roșca, volumul Izvorul cu Pietre Albastre și nu e o surpriză. E, intrucum poetă și prozatoare, autoarea încredințează, de nu mă înșel, pentru înfăia oară titlului pagini destinate în primul rând celor mici; nu e, deoarece îndrăznește spre fabulos, sensibilitatea, inventivitatea, verva narativ-descrriptivă, în fine o sumă de calități menite prin natura lor a-și găsi în basm valorificarea plenară, constituie virtuți subsidiare deloc negliabile ale navelor și povestirilor mai vechi. Înainte însă de orice considerăm, e cazul a divulga celor ce n-au de unde s-o știe că Eugenia Adam Roșca este Eugenia Muresianu, colaboratoarea la Revista Fundațiilor Regale, la Gîndirea, unde îl apăreau versuri către sfîrșitul deceniului al patrulea și mai încoace, autoarea a volumului de nuvele Inșierea feteiului Eleazar, 1943, conducătoare — în timpul captivității Transilvaniei de nord — a paginilor literare din cotidianul clujean Tribuna Ardealului.

Dind asadar curs neîngrădit predispozițiilor revelate intermitent de scrierile de altă factură, Eugenia Adam Roșca oferă cititorilor, neașteptat, o carte de basme (sugestiv ilustrată de Val. Munteanu). Basmul își are tiparele și ortozonurile defnitive sta-torice, ca și etica, înțeleasă ca criterii în-tangibile, astfel că apontentă-tății creatoare a povestitoru-

ra dintre narațiunile cele mai frumoase din volum. Ei, mai ales, se înțeleg bine, înțelegându-le graiul, cu fapăturile fermece, cu Omul-Zadă, cu leul atotputernic, cu cerbul din Poiana Soarelui, cu regele vulturilor; ei trec fără șfială, ca și cum ar intra pe poartă unei grădini, din tărîmul nostru în acela al miracolelor, ei au suferite bune, sensibile la durerea unei simfonii, unei pășiri râmăte, suflete curate, în care nu încapă gingașii pîșmaș, lacomia; ei — în conexiță — sint, înalțea tuturor, în măsură să-și alieze vieții umile sau falnice, forțe redutabile ale naturii în lupă pentru învingerea binelui. Iată-o pe Salba, fetița pădurului, pornind în pădure după ciuperci. Merg singură, fără moșanul bătrîn, „bucățul casei”, prețelul ne-despărțit, cu care dialoghează asemenea dușdui Liuzca a lui Sadoveanu cu Patrocle — căci cineva trebuie să rămînă pentru a păzi casa. Străbătînd pădurea, Salba ascultă cu încintare glasurile copacilor, admiră salturile acrobatic-ce ale unui pălăjen care țese pinză mălășară, într-un tîș, primitează mîgluță, laudele unor ferigi pentru rochia ei și ale unei gize roșii pentru conduri, ascultă întristată tînguirea unui greier flămînd și plînsul ierbil veteșe, vine în ajutorul unei biete veverițe ce și-a scîrînit un picior, pune fără să vrea pe goană un lepurcuț fricos, pentru ca în cele din urmă să nimerescă, ca într-un mînuș, Fetiața pădurului cea nenfîcîță și cunoaște bufința blestemată, fostă dîndva cătea, ucigașa pășărilor, și o va înfrunța în propria casă, se va împrieteni cu Moș Stup, ale cărui albine vin bufințele de hac, ca și Bărbunul de Aramă, alt dușman al pădurii, și afla, istorisită chiar de el, povestea Omului-Zadă, în sfîrșit va zări „printr-o ceață albastre” cerbul cu coarne de aur și cu copite de argint, care bea apă din Izvorul cu Pietre albastre și dîntă cu glas sfîșietor moartea pășării auri-ce și-și avușese cuibul între coarnele lui. Peripeții mai mult sau mai puțin asemănătoare parcurge singurătatea fătă fără nume care, clăre în tot un cerb, pornește în căutarea drumului spre oameni. Albă-ca-Zăpada, care, după mulți ani de la săvîrșirea înfîmțărilor narate de Andersen, se înapoiază, împărăteasa bătrînă, la pitici ei, ce n-o mai recunosc, băieții din Măstăcan, oaspete al împăratului pestilă, făclul ce restituie omenirii fozul furat de pricolici, croitorul malpoinment, care știe să pună în vestmintele pe care le coase strălucirea lunii și a soarelui. Și în aceste basme și în celelalte și se deschide o lume cuprinsă în cercul magic al închipuirii care conferă protecții ideale a unei umanități superioare aparențelor existentei reale.

Compacitatea de a face sensibilă o astfel de lume rezidă în puterea imaginației, ca și în darul de a povesti, în iscusința de a găsi un ton adecvat cuprinsului epic. Nara-toarea trăiește aventurile eroilor, se entuziasmează, se îndrăjește, se înfrîștează cu ei, iar aceste stări transpar în stil, în ritmul, în tensiunea istorisirii, în modulățiile frazei. Povestind sau descriind, scriitoarea dispune de o vervă, de o capacitate de-a anima situațiile, de a pune figurile în mișcare, de a vrăji lucrurile, proprie autorilor neocliștii de har.

Deși în aceste basme și în celelalte și se deschide o lume cuprinsă în cercul magic al închipuirii care conferă protecții ideale a unei umanități superioare aparențelor existentei reale. Compacitatea de a face sensibilă o astfel de lume rezidă în puterea imaginației, ca și în darul de a povesti, în iscusința de a găsi un ton adecvat cuprinsului epic. Nara-toarea trăiește aventurile eroilor, se entuziasmează, se îndrăjește, se înfrîștează cu ei, iar aceste stări transpar în stil, în ritmul, în tensiunea istorisirii, în modulățiile frazei. Povestind sau descriind, scriitoarea dispune de o vervă, de o capacitate de-a anima situațiile, de a pune figurile în mișcare, de a vrăji lucrurile, proprie autorilor neocliștii de har.

Deși în aceste basme și în celelalte și se deschide o lume cuprinsă în cercul magic al închipuirii care conferă protecții ideale a unei umanități superioare aparențelor existentei reale. Compacitatea de a face sensibilă o astfel de lume rezidă în puterea imaginației, ca și în darul de a povesti, în iscusința de a găsi un ton adecvat cuprinsului epic. Nara-toarea trăiește aventurile eroilor, se entuziasmează, se îndrăjește, se înfrîștează cu ei, iar aceste stări transpar în stil, în ritmul, în tensiunea istorisirii, în modulățiile frazei. Povestind sau descriind, scriitoarea dispune de o vervă, de o capacitate de-a anima situațiile, de a pune figurile în mișcare, de a vrăji lucrurile, proprie autorilor neocliștii de har.

Dumitru MICU

Scrisoare către redacție

este impropriu redat prin „plerații”, crezînd probabil că adjectivul este o construcție proprie, ușor de persiflat. Termenul e popular și aparține cu deosebire deosebită așteptărilor de Artur Gorovei între cele 28 de numiri folclorice pentru culori. („Desădăscăle romînilor”, București, 1921). „Cunoșcătoare a liricii originale a lui Verlaine”, autoarea își însușește, ignorînd limba română, prin înșăși riguroasa natură sale o lucrare de acest fel ar exclude subiectivitatea.

Se arată că ordonarea poemelor nu observă criteriul cronologic. În ar și fost detestabil necesar într-o categoric amplă, în măsură să exprime evoluția poetului, deși principiul nu este întotdeauna relevant, chiar pentru un număr de aplicații și modalități noi. Criteriul nostru a fost determinat de tonul interior și de obiectul și nu interesul în raport cu problema de spațiu, inadverentă semnala-tă de traducător. La versul: „Nu vorbesc în versuri, în cântec, în jansenist”, dîntro pozie care are ca obiect evul mediu, este respinsă întrucum că poetul trebuie să fi avut convingerea că nu comite nici un anacronism a-lăturînd cele două tendințe (sic) în epigăma măsură în versul al XVII-lea francez. Convingerea poetului este un fapt psihologic și nu interesul în raport cu problema de istorie. Cele două fenomene social-religioase nu au coexistat în realitate în epigăma în sine. Dar autoarea are convingerea că veacul al XVII-lea francez aparține evului mediu. Cu același sentiment se referă la nota despre Iotus din Unanișadele (sic), formă greșită, reproducută în epigăma în raport cu convorbirea cu o fată în Arta poetice. Corect este Unanișadele. Zăcăr ar fi știut că în raport cu traducătorul, cum va face în Arta poetice. „Corn” a fost cules „corn”, ceea ce autoarea socotește ca bună voință în raport cu propriile noastre limbi (nu amintesc categoriile de siluiri admisiibile), fiindcă pentru „boudier” este propriu „boudier”, din poezia „Charierio”, se folosește „boudier” termen popular în unele locuri de boierii de moșie. În acest caz, versul ar fi sunat: „Bordese scunde”, pentru deosebirea de bordese, pe a etaj. La versul: „Parfum de primăvară în valuri pierșici”, consideră că „vermeltes” (rumene)

este impropriu redat prin „plerații”, crezînd probabil că adjectivul este o construcție proprie, ușor de persiflat. Termenul e popular și aparține cu deosebire deosebită așteptărilor de Artur Gorovei între cele 28 de numiri folclorice pentru culori. („Desădăscăle romînilor”, București, 1921). „Cunoșcătoare a liricii originale a lui Verlaine”, autoarea își însușește, ignorînd limba română, prin înșăși riguroasa natură sale o lucrare de acest fel ar exclude subiectivitatea.

Se arată că ordonarea poemelor nu observă criteriul cronologic. În ar și fost detestabil necesar într-o categoric amplă, în măsură să exprime evoluția poetului, deși principiul nu este întotdeauna relevant, chiar pentru un număr de aplicații și modalități noi. Criteriul nostru a fost determinat de tonul interior și de obiectul și nu interesul în raport cu problema de spațiu, inadverentă semnala-tă de traducător. La versul: „Nu vorbesc în versuri, în cântec, în jansenist”, dîntro pozie care are ca obiect evul mediu, este respinsă întrucum că poetul trebuie să fi avut convingerea că nu comite nici un anacronism a-lăturînd cele două tendințe (sic) în epigăma măsură în versul al XVII-lea francez. Convingerea poetului este un fapt psihologic și nu interesul în raport cu problema de istorie. Cele două fenomene social-religioase nu au coexistat în realitate în epigăma în sine. Dar autoarea are convingerea că veacul al XVII-lea francez aparține evului mediu. Cu același sentiment se referă la nota despre Iotus din Unanișadele (sic), formă greșită, reproducută în epigăma în raport cu convorbirea cu o fată în Arta poetice. Corect este Unanișadele. Zăcăr ar fi știut că în raport cu traducătorul, cum va face în Arta poetice. „Corn” a fost cules „corn”, ceea ce autoarea socotește ca bună voință în raport cu propriile noastre limbi (nu amintesc categoriile de siluiri admisiibile), fiindcă pentru „boudier” este propriu „boudier”, din poezia „Charierio”, se folosește „boudier” termen popular în unele locuri de boierii de moșie. În acest caz, versul ar fi sunat: „Bordese scunde”, pentru deosebirea de bordese, pe a etaj. La versul: „Parfum de primăvară în valuri pierșici”, consideră că „vermeltes” (rumene)

Trecînd peste celelalte obiective, și amuzante și îndulzitoare, nu putem spune că înțelegem didactic universalitatea și etica combinate pentru un număr de o perfecțiune în artă. De ce autoarea are convingerea că veacul al XVII-lea francez aparține evului mediu. Cu același sentiment se referă la nota despre Iotus din Unanișadele (sic), formă greșită, reproducută în epigăma în raport cu convorbirea cu o fată în Arta poetice. Corect este Unanișadele. Zăcăr ar fi știut că în raport cu traducătorul, cum va face în Arta poetice. „Corn” a fost cules „corn”, ceea ce autoarea socotește ca bună voință în raport cu propriile noastre limbi (nu amintesc categoriile de siluiri admisiibile), fiindcă pentru „boudier” este propriu „boudier”, din poezia „Charierio”, se folosește „boudier” termen popular în unele locuri de boierii de moșie. În acest caz, versul ar fi sunat: „Bordese scunde”, pentru deosebirea de bordese, pe a etaj. La versul: „Parfum de primăvară în valuri pierșici”, consideră că „vermeltes” (rumene)

G. GEORGESCU

URSULA ȘCHIOPU Poeme

Fără îndoială există o ispită a cărilor care călăuzesc asupra cititorului prin limbajul începe nu cu prima poezie sau navelă a cărții, ci cu această filă enigmatică, ațătoare, plină de promisiuni, care este coperta. Finețea caligrafică ce o transmite exteriorul Poemelor se continuă firesc în poezia sensibilă și delicată a poetei.

În termeni aparținînd criticii noastre mai vechi, s-ar putea spune că lirismul Ursulei Șchiopu este un exemplu al lirismului pur care se menține în limitele unei arte remarcabile prin fluiditatea verbală. Reacțiile poetice deloc propulsate au o distincție anumite, care mistuie în tăcere, încremînt și mirare pornirile active subterane ale sufletului. Bucuria se consumă în dorința de permanență: „As vrea să rămînem de-a pururi aproape / Două stele-n ape, / Să fim cu pomii transfigurati / În înflorirea lor de-nțita oară”. Erotica, fără erupții senzuale, se distilază într-o vață așteptare descifrîndu-se într-un ritual de veghe: „As vrea să stăm tăcuți de veghe, plîn-n zori / Cînd se trezește iarbă și arborii se-nchina / Cu ramuri înspre soare scăpîrînd

Umplîndu-mi cupe-nalte cu fosnet și lumină, iar altor e inundată de un sentiment viu al naturii al cărei fior e înregistrat cu simțurile nediferențiate de săbăticune: „Să nu-mi atingi obrazii cînd lerburile cîntă / Și-si sună Jiorofila în palele de vînt. / Cînd pomii întind brațe rotunde peste lume / Și se prelinge noaptea în toate cîte sint... / Vreau să ascult ecoul acestei revărsări, / Să răsarilor solisturi ce-apare și se-ascunde, / Vreau să ascult bătaia înceată de sub ierburii / Și pietrele tăcute sub febrele fecunde”. Prospețimea senzațiilor în fata naturii are o penanță a neliniștii citadine, a zgomotului și agitației umane specifice marilor orase. Natura e surprinsă în reacții isterice: „Infloririle izbucnesc violente / Greierii tipă prelung, soare le auriază pervers; / Umezi frunzuri / Și poamele la subiori / Fără a alegere arșia e o descompunere a materiei orășului: Aerul s-a îngrosat și afîrnă / Brocart albastru, decolorat / Ici și colo s-a sfîșiat / Și a albit / Străzile intră în lichiditate, ploaia este necesară spălarea a orașului de „ipohondrie”. În mediul citadin, ca o reacție psihologică contrară, senzațiile se sensibilizează, se rafinează — sint înregistrate imaginare amelitoare migratii de arome vegetale — și evoluează spre vizivități abstracte de mitologie livrescă. În atmosfera acidă a marelui oraș cu străzi care tipă și (furnicaru) uman în miscare absurdă, poeta își descoperă subiectivitatea lirică: furtarea melancolică în soluțundea a vetei natale, în geologia continentelor scufundate, în dialogul cu pietrele, în perenitatea artei și a civilizațiilor redescoperite. Cu o solemnitate anume versul Ursulei Șchiopu se deschide spre „de profundis” neliniștit și ciudat: „E un ocean adînc în noi în fiecare / Egal și rar sub vinului nemărginit se zbate / Sub luciul zburcumat de umbre și lumini / Se-ascundă ciudate urme de mare înecate”. Cu un ochi limpezit într-un timp mitic poezia caligrafiază efigii de pret: siluete de baladă arhalcă. „Și prin coaclea de seară / Porneam tăcuți spre muntii”, medallionul catedralei Nôtre Dame: „Dante-nă piatră ascunde balade de truveri, / Cînd oare cheamă-n imnuri ungherele solemne / Cherubii vicleni, madene cu ochi strălucitori / Clipsec mărînt din gene întoarse-n alte semne”, nebănuitele forme arheologice. Bizantinele chipuri strălucind sub cioburi / Uleioare vechi și marmori de Carara.”

Figurații spiritualizată din Poem pentru crîștal, Coloana înfîmțată, desi admirabile ca sonoritate a ritmului verbal, stă sub primejdia abuzului de termenii abstracti care se pierd înșă în substanția lirică autentică a întregului volum.

Adriana MITESCU

NOTE DE LECTURĂ

avancronica de NEAGU RĂDULESCU

DIMITRIE STELARU: „FATA FARA LUNA”

Eminescu, cum însuși spune prof. D. Murărașu, infinit complex în sugesti. Din acest punct de vedere, lucrarea celor care vor duce mai departe studiul privind opera eminesciană și epoca, teazurului ei cultural și artistic (literatură română și străină, arte plastice, muzică) beneficiază de înlesnirile aduse de acest volum al cărui autor se prezintă cu atât de fermă modestie.

D. MURĂRAȘU Comentarii

Tintind să fie „lectură statornic folioasă, și nu vremelnic plăcută”, aceste comentarii, izvorite dintr-un elan de-o viață, închinată cu pioasă și exemplară aplicată erudiție obiectului de studiu, reușesc să fie și una, și alta. („Comentarii eminescieni” este, așa cum reiese din „Cu-vîntul înainte”, o selecție de captiole dintr-o lucrare de mai mare întindere — și trebuie privită ca atare).

Totodată, comentariile aruncă o punte de comunicare către cititorul, în general, care are viziune curioasă și se parcurge cu simțurile mai deosebite de profunzime ale versului eminescian, atât de cunoscut și atât de deficitar înțeles. Să înceapă, într-un acest scop, chiar cu primul capitol: „Palida-mi umbră în albul muntelui” („... în care autorul reface traseul dificil, dar cu mari satisfacții finale în ordinea preciziei — încît ne duce cu gîndul la opera minuoasă de restaurare a paleontologului — al unuia din simbolurile frecvente din lirica de tinerețe a lui Eminescu. Treptat, semnificații la care un ochi contemporan tresărea, în fața căilor deschise de un cuvînt, își capătă și pentru noi dreptul la existență. „Orbul sculptor” (p. 220 și urm.) își cuerește astfel o identitate, iar întregul pasaj (Memento mori-Grecia) claritatea necesară. Altorii, investigațiile profesorului D. Murărașu vizează regiuni mai centrale ale viziunii poetice. Tot capitolul VII („Să simt că de suflarea-i, suflarea mea se curmă”) în jurul „Rugăciunii unui dac” și în special de la p. 266 în continuare, duce la bun sfîrșit descrierea „simbolului central” negat cîndva de un critic, pe alte căi decât ale înalțășilor. Cu acest prilej, ne aflăm în fața unei din concluziile cu valabilitate mai largă ale autorului Comentariilor...: Importanța mitului, a coborîrii în mit, ca într-o altă existență imaginară, mai reală (poetic) decît realul: Eminescu „...crează mituri întîind viața umană în sens

Aurelia BATALI

ION BĂNUȚĂ

OLIMPUL DIAVOLULUI

fragmente

Panorama lupului din mine

Homo homini lupus
Ca lupul din pădure mă răspindeam
în ier, —
câșind febril în frunze mirezme și tăceri.
În ochi aveam văzduhul din care mă
preling,
în trup maciara deasă cu gene de paing.
Îmi adunam din ape o frunte de
candid, —
și măcinam în scocuri senzația de vid.
Eram un lup ce ride în cercul meu de
lup —
și mă pierdeam ca vîntul în jar de
cantalupi.

Mușcam sublim din lupii de jale și-alior,
lăsînd în cer arama infatuării lor.

Plăcerile divine le adunam din vis
furind ca Al. Capone din spiritul interzis.

Neantul mă adună cu gheare lungi de lup
și rînilor din veacuri cu mine le astup.

Panoramă cu greieri

Greieri scrijite din mine în vară, —
zboară niste gânduri din călimară.
E frumos tot cîmpul cu greieri divini, —
mirezmele din tine să te închini.
Ca Isus, le spîl cu mine ghearele,
să ardă poezia ca soarele.

Panorama iadului

Mi-am pus cap de jap, potcap,
să scot fetele din iad.
Vai și mie, și voi lor,
lingă dor, lingă ulcior.

Panoramă cu drăgoaică

Foaie verde de drăgoaică,
rupse Domnul o drăgoaică
din miresmi de iasomie
și mi-o dete-n custodie.

Panorama pămîntului

Pămîntul e mirajul
vulcanului adînc...
În creștet stă văzduhul,
jărina-n ochiul stîng.

Panorama omului

cu caii buni

Omule cu caii buni,
amîndoi sîntem nebuni.
Tu, de dorul unor cai,
Eu, de vînt și ciurmești.

Panorama mirării

Vînd mirarea să nu zacă,
m-am suit în cer pe-o cracă.

Panorama întoarcerii

M-am întors din cer aseară,
să nu mor pe-un drum de ceară.

Panorama lacrimilor

Am să-mi fac din lacrimi casă —
verde foaie de-avrameasă.

IOANA BANTAȘ

Ulciorul

Nu mai pot alerga
pe spinarea cea roșie-a erorii,
nici sufletul nu-l mai pot arunca,
nici să umbu cu vîntul
ce uită de sine.

Vai, port pe creștet
ulciorul cu sînge înflorit
al fiului meu
și drumul singur trece
peste un lan de sulji
cu limbile în sus.

Tinăra singurătate

Să nu deschizi niciodată
cînd singur ești
cu tinăra ta singurătate
Atunci poți fi ucis cel mai ușor,
cu firul de fum al unui zîmbet,
cîci nu se așteaptă nici neapărată
decît cel ce singur gîndește.
El poate fi ucis
cu o rază de soare.

Odihnă

Primește-mă în cercul
de lîmbe al brațelor tale.
Aici îmi scutur povara cea mare
a lucidității,
aici fug de nume, de ochi și de auz,
aici nu mă ajuge nici vîntul
pustiitor al memoriei,
nici noaptea, nici biciul
cel fără odihnă al zilei,
aici numai moartea
mă poate atînge.

ILEANA MĂLĂNCIOIU

Ritual I

Parcă sîntem copii și te-astept și nu vîi
Să jucăm baba-oarba și eu știu că-ți
plăcea
Și mă tem că în drum ai călcat din
greșeală
Peste aburul morților dintr-o
vilcea.

Panoramă în mov

Tigru mov,
briu mov,
riu mov.
Regină mov,
fustă mov,
lună mov.
Liliac întors, —
paradis nebun...
Drumuri! Drumuri!

Panoramă în frez

Frag frez,
ied frez,
timp frez.
Iie frez,
scoaptă frez, —
fermecător frez.
Frez, frez, frez, —
mîncinoase căpsuni.
Drumuri! Drumuri!

Panoramă în roz

Căpitan roz,
amic roz,
papuc roz,
Rochie roz,
marfă roz,
artă roz.
Adio roz,
trădare, plîns.
Drumuri! Drumuri!

Panoramă în albastru

Lac albastru,
cal albastru,
joc albastru.
Foaie-albăstră,
fată-albăstră,
stea albastră.
Patimă albăstră,
paparudă în cer...
Drumuri! Drumuri!

Panoramă în galben

Aur galben,
mort galben,
Sud galben.
Rapijă galbenă,
vară galbenă,
sete galbenă.
Lui galben,
oale în pari...
Drumuri! Drumuri!

Panoramă în alb

Suflet alb,
argint alb,
negru alb.
Zăpăcă albă,
apă albă,
jale albă.
Alb, alb, alb,
cosmar între nopți...
Drumuri! Drumuri!

Panoramă în negru

Pămînt negru,
codru negru,
vînt negru.
Pasăre neagră,
salbă neagră,
urmă neagră.
Moarte neagră,
nuntă de cărbune.
Drumuri! Drumuri!

Dar oricît mă tem și oricît te chem
Tu te-ai făcut abur și m-astepti să vin
Să descînt tot eu pe numele tău
Și să mă încerc să te scap de chin.

„Înger luminat, duhul i-lai luat
Viajă după moarte dă-mi-l îndrăt
Și-am să vin tot eu și să-ți aduc
Cînd o fi cu părul alb ca de omăt.

Îl cheamă Ion și-i fecior de om
Cum n-am cunoscut, cum n-am
văzut,

Dacă nu-i mai ai trupul să mi-l dai
Fă-l de la-nceput suflînd peste lut.”

Dar descînt în gînd și descînt plîngînd
Și nu înțelege ce chip și ce nume
Și te-astept să vii și mă leg la ochi
Și joc baba-oarba singură pe lume.

Epilog

Atunci voi veni ca Isolda să stau la capul
tău

Și voi spune femeii tale plîngînd:
Doamnă, e timpul să-mi dai locul vostru
S-a-ncheiat ce ne-a fost hotărît pe
pămînt.

Am sosit prea tîrziu să-l mai pot învia,
E vina voastră c-ați plătit, ca-n larg
În locul pinzei albe care-nsemna că vin,
Să se înalțe-o pinză de doliu la catarg.

Lăsați-ne să murim împreună,
Șiți bine că m-a iubit cu-adevăr,
Dar o trebuit să m-aducă el însuși
Să-i fiu mireasă unui alt bărbat.

Rău a fost în regalul în care m-a adus,
Primii-mă vă rog cu-ngăduință;
Local pe care vin să-l cer cum
L-am fost plătit cu multă suferință.

Și vom rămîne singuri la fel ca la-nceput
Și-acela va fi ceasul în care om să vin,
Din nou pe mări aflînd că din greșeală
Noi am bătut același leac divin.

Vom lua tot de la capăt pînă cînd vom
ajunge

Să mă lași altui om și atunci vom muri
Și rădăcini de flori vor sparge piatra
Pusă-ntr-o noi, cu grijă, de cei vii.

„ZEITA HEKATE”

VIRGIL CARIANOPOL

Fata parcă alerga...

Fata parcă alerga după cineva
Că zbuciumîndu-se-n pot, gîfîia
La capul celălalt de coastă
Dintre cea ce nu știm și viajă,
S-a oprit fără nici un cuvînt
Și-a dezbrăcat haina de pămînt
Ca pe ceva care-o-mpiedica
Și a fugit dezbrăcată-nainte
Fără haină, fără cuvînt...

În zori, oamenii au venit —
De unde a fugit
Să-i ia haina lăsată
Și aproape nepurtată.

Mama fetei, o grămadă de oase,
Plîngea haina care se decolorase
Și care se făcuse atît de albă și de
frumoasă

De parcă era voal de mireasă.
Era o durere apăsătoare.
Unii plîngeau încet, alții tăceau tare.
Cineva din poporul strîns
A vorbit simplu:
— Nu țîrni, ci sufletul trebuie plîns.
El se duce dîncolo de nefire.
Haina trădește în amintire!

Oamenii au lăcut. Despărțirea a-nceput
să nu mai doară.
Tristețea, parcă s-a făcut mai ușoară.
Apoi convoiul, i-a urmat carul călînîndu-se
ca bălînt de vînt.
Fiecare, șoplea cu lacrimi în loc de
cuvînt.

Galathea

Statuia se înalță să privească.
Oricare nouă lovitură-i chin.
Sufere piatra, dar frumosul iese
Din adîncimea gîndului deplin.

Încet, încet își scoate-mbrăcămîntea
Și-orată gîtul, umerii și sîmii.
Trăgînd în jos vestmintul ca să-și vadă,
Nerăbdătoare puritatea minii.

Își dezvelește mijlocul și șoldul
Cu zîmbet cald și ochiul sfîcios.
Cu cîl coboară însă către coapse,
Cu-altă își lasă pleoapele în jos.

Ar încerca să nu se mai dezbrace
Da-i și dorința ei de-a se vedea.
Cu orice tipăt ce îi smulge dalia
Femea crește și mai mult în ea.

Din fugă

Fug mereu, fug și scripțuroaica
Vine arzînd și mai de temut.
Am aruncat anii, cîntecule,
Dar ea le-a trecut.

A învins apele, pădurile, munții.
A zori pedicele toate
Din ce în ce îi simt
Flăcările în spate.

Ce-aș mai putea să arunc?
Am dat tot ce-am avut!
— Acum, acum este timpul!
Îmi spune un glas neștiut.

— Uite-o, s-apropie,
A trecut peste toate și vine.
Hai, omule, arunca ceva,
Strigă celălalt din mine!

— Am aruncat toate, le spun,
Mi-au mai rămas numai visele stele!
Glasul neștiut mă îndeamnă:
— Aruncă-le și pe ele.

Flăcările te-ajung. În curînd
Vei arde în brațele lor ca un prunc!
Închid ochii, tie ce-o fi,
Dar visele nu le-arunc!

Îndrăzneală

Răzbind adînc din lut către-nălțime,
Săllînd pămîntu-n mîini culezător,
Un pui de prun venind din adîncime
A poposit pe-o coamă de răzor.

De-o schioapă numai, dar selos de soare
El rabdă crunt cînd ploile hai lui
S-au vîntul aprig, cîl ar fi de mare,
Își pun puterea cu micimea lui.

Mai mare dragul cum se chinuiește,
Cum caută spre marile tăceri
Și cîl de mic, cum se hrănește singur
Cu frumiri de soare de la meri.

Dar fiindcă noaptea, zbaterile-i grele
Îl zărește din înalt și vrea,
Îl dă în gură raza unei stele
Și-l alăplează ca pe-un pui de stea.

MARIA BANUȘ

Iambul

Mă trage iambul carul lui solemn,
Bătrînă sclavă, prinsă-n bălăle.
După masacre-n picla purpurie,
Un leagăn scrijlit, pe roți de lemn.

Nici ochii stîși nu-ntreabă ce-o să vie,
Nici selea de minuni n-asteptă semn,
Dazmăful dimprejur mi-e doar îndemn
Să trec trufaș-n carul de robie.

Ah, ironie-a soartei, să cazî prădă
Acestui ghiuj de rege, contestat,
Ce-abia mai strînge-un pic de oști grămadă

Și asaltează-un prăpădit de sat!
Și toluși, ce extoz, robii alai,
S-atîngi regalul lui de mușgeai.

Celula

Tu spui că-i duh această blindă stare
Și te proclamî celulei mă presus.
Intemnițat în carne și supus,
Numești beția ta desferecare.

O clipă crezi că zidurile n-s,
C-a potopit la tine-ntr-o mare,
Și te-ai topit în magica-i suflare,
Și că te-a scos din tine și te-a dus.

Dar vreau să-ți văd, ocașule, țîria,
Cînd zidu-n ochii tăi, e iar opac
Și neclintit, iar valurile tac,

Doar șobolani, în vis, rod temelia.
Atunci, sub stîlpii muzei de cetate,
Sclipească aștrii tăi, luciditate.

Destin

Gratesc Atlas purtam pe umeri lumea.
Cerul mă-ntraba despre bine și rău.
Mă privea țîntă cu stelele lui austere.
Mă-ntraba seară de seară,
lingă poarta întredeschisă a somnului:
Îți meriți adîlna?
Sîngele tău e una cu cel jerfit pe căile lumii?
Arma plutonului se îndreaptă spre el.
Ziua ta cum a trecut?

Sub semnul acesta noaptea venea și pleca
și-n repetata-i rotire începu să se cheme destin.

Desigur totul era fantasmă.
Cerul nu îmi cerea nimic.
Stelele răsăreau și mureau în nepăsare.
Sîngur îmi făurîsem sabla.
Sîngur mi-o-nădrăpșeam spre piept.
Sîngur îmi săltașeam spectrul pe umeri,
șorman Atlas gratesc...

Și totuși acum, cînd rotirea
se-apropie de capăt,
mărturisesc pentru cel ce stătea
drept, temător, în fața nopții anchetațoare.
Mărturisesc pentru el,
ca pentru-un frate mai tînăr,
care mă ia și pe mine,
pe locul bătut de vînt de pe culme,
la rîspîntie arsă de stele,
care-și susură, ca un ecou,
sîngele tînăr în sîngele meu
și justifică totul.

PRETEXTE

Am o soră cum de demult pe
care-o-ntrăb: mai stii? Cîndă așea
noastră de aur pe care o țineam sub
piciorul pianului și pe urmă tocmai în
Moși... Și fii aișă acum. Am fost
aseară:

„Încă n-a început.
Acum începe.
Acum intră direct în începura.
Da, tovarăși, potăi între.
Următorul spectacol n-are loc săptămîni-
na viitoare, este momentul să intrăi chiar
acum.
Începerea, tovarăși!”

Stau și scriu și lăma se uită la mine,
nu știu de ce m-am îmbrăcat tocmai cu
fusta de argint, și urea să plîng, dar ri-
melul lasă dîre.

Bărbatul de pe scena de scînduri poartă
cîmă bilgare și s-a urcat cu ele pe moto-
cicleta. Stă drept, cu minile desfăcute.
Pe urmă ridică un picior. Oricine poate să
stea într-un picior pe o motocicletă. E un
Dunlop străvechi cu rezemătoare fixate
în scîndări. „Voala” strigă bătrînul
și duce piciorul la loc și-l ridică
pe celălalt. Sărucul. Femeia de lingă
el e nemoipomenit de pătrunsă. A ridicat
capul, arînișii cărîniși îi cad peste baticul
rosu legat la spate, a-nțins și ea o mînă
laterală, simbește în siplă complet și strigă:
Voala! dar tîmăntura, în Tumul Carajului,
adevărății motocicliști și-au pornit adevă-
ratele motociclete și fumul care iese este
atît de dens că spectatorișii cocoșii sus
pe balustradă pot vorbi dintr-o dată din-
lectul sucubmu. Trasi în sîmbeta bătrîni-
șii reclamă stau acum amîndoi la picioare pe
vechea motocicletă Dunlop.

În Moși a forțat să-și urea să for-
tate și eu. Fumul de nălțite a coborît un
imperiu, umblîm prin ceață, frîngîlile cu
becuri nu mai aluzesc la nimic, au lășinat

toate culorile spînzurate. Dar trece cineva
cu două lîmbe de ceapă alță și parcă se
mă luminesc. Da, da, ultima generație
din Obar e la posturi. Obarul își are fu-
rioșii lui, îi recunosc după îmbrăcăminte:
trece printre băieții frumoși și curajoși
și-alt de siguri, cămășile deschise roman-
tic pînă la brîu vădese o musculatură de
pui. Da, dar minile-n buzunar, privirea
de gumă, ochiadele acelea cu voloare de
timbru postal și se lipește de spate. Scapi
foarte greu de ele și foarte strîin. Păcat
că mai sînt și oameni cu treburi pe-acolo,
femei prăbușite sub plase, etle-un tăit
tînăr cu capul la piept, un tîran își
duce sacul, păcat, peisajul e strîicat, sîru-
rile acelea de cavaleri ai tîcerii sînt com-
promise definitiv. Ei da, as urea să for-
tate și eu, lunec de colo-colo, stau la
casa de bilete, am să văd spectacolul ex-
traordinar prezentat la Prater și în Paris,
dar nu-ntr-o capul. În stînga e o mulțime
de gură cască și trebuie să trec prin fata
lor ca să intru-năuntru. Nu-ntr-o capul,
sînt foarte preocupată, tocmai cînd trec
pe-acolo am să caut ceva în posesă, sînt
foarte, foarte atentă, în sfîrșit. Înăuntru
e ceva mai lina. Stăm toți pe bănci. Se
mănîncă semințe. Doamna Bînescu șade
ceva mai în față, se-ntr-oarce și-i vede pe
Tatatiuș, „ce mai faci, ce mai faci”, și
Tatatiuș e c-un prieten și amîndoi își
amintesc dintr-o dată cum jucau fotbal
în pielea goală și mîngea cădea în curte
la vecini. „Acum nu vă mai deranjază
nimeni, doamnă”, rîde Tatatiuș și doamna
Bînescu nu rîde. Dă din cap așa cum fac
oamenii fără dinți. Unul strigă tare și
sluieră: „Începeți o dată, tovarăși, n-avem
timp de pierdut!” și toată lumea o la la
lugă spre usa circului. Afară a pornit re-
clama. Un băiat în salopetă sînt într-un
pior pe un drug de fier, își ține echili-
brul cu un lemn de cobîlță, poartă bo-

LA MOȘI

canți și mă mir că nu l-a căld pe vre-
mea asta: un tip cum trecut se plîmbla cu
bîcicleta și strigă în plînie: „Întrăii, in-
trăii, mari arșii, intrăii și observați arșii
adevărăți, nu e smecherie, nu e glăvesc,
ostăzi nu mai fine!” Și pe urmă cia, cia,
cia, începe să cînte o placă, unul frumos și
tînăr și condescendent (a fost la Prater)
și cu cens de aur face o comedia cu o
mînge și cu un săculeț. „Am făcut un
pretext ca să vă dati seama, — ne anunță —
nici o minune, nici un fenomen, numai
abilitate”. Femeia care o tăiată cu feră-
strîl tipă, fata hipnotizată pe strîl sa-
bită nu poate să meargă din pricina va-
portului de metal care îi trece prin haine,
băiatul care făcea pe călăul cu glugă de
Clu-Cluz-Clan e și poianjenul glugă, rare
poartă pantofi de baschet și se hrănește
cu stăge de om. Înghițitorul de săbii e
căpitan de marină — de ce i-o fi plăcut
lui tocmai costumul asta! — își strigă săbii
în stomac și pe urmă fuge repede să rupă
biletele. Spectacolul s-a terminat. „Dati-ne
banii înapoi!” strigă unul și eu cred
c-am nimerit în alt loc. Caut, caut, da, se
găsește și zahăr pe băș, și tură dulce,
personnelul de la teigheoa e îmbrăcat în
uniforma vîntătorilor de la O.C.L. Atîm-
mentara, o castieră are ochelari de metal
atî de frumoși parcă ar fi cadru didactic.
Poți să cumperi de-acolo semințe? Nu.
Caut, caut, as vrea să forțate și nu pot,
sînt cal mare, știu să răd, nu, mi-e jenă,
Doamne, e atî de trist, luna se scaldă
în fumul de mititei, mustul e bors, iar
au pornit motocicliștii, există și-un sector
electronic, distracțiile s-au emancipat, tot
mai trece cineva cu lîmbe de ceapă. Vînt
toamna.

Nu. Nu mai știu unde e cheia pe care
o ascundeam atunci.

Săuziana POP

DAN LAURENȚIU

Sfidare

Cine ridică mina
în aceste fîntîni crepusculare
nu are mamă
și nici iubită așteptînd
cine bate un cui în lemn
și mișcă piatra în zori
va trece odată cu apele
acestei zile orbe

cel care nu vede
umbre în gura peșterii
cel care n-aude vorbele
aruncate printre copaci
mai poate spera
să fie piatra
care mutată din timp în timp
rămîne aceeași sfidare umilă

Bătrînul

Oh și lîvind cu bastonul în ziduri
vei auzi blîndul strigăt
surpriza fiarei gîsîndu-și stăpînul
tocmai în groapa aceluși anolîmp

dar unde e lîno de aur
lasă-ți amurgul și du-te
pe galera eroică a greilor
ce vislesc cu brațele tari ale morșilor
tineri

Noapte antică

Acesta e îngerul
plîns de oripo mea
nu te opri cu felinarul
lingă mările zguduite de frig

căci ridicînd un deget
în ceruri a să făcă ochi albaștri
culcîndu-ne cu fața-n jos
și ne vom lînge buzele sărutîndu-i mina
el cîntă
și tîrîndu-se din vechile peșteri
va dezgoli aurul
oculus de tată-n fostul lui mormînt

un ochi nu vede la fel cu fratele său
și mă opără la capătul străzii
cu sulția sprînjînită-n barbă
de somnul adînc ce va veni pe drumul
lui Cain

Desen de Nică PETRE

o dureroasă pierdere de arbori
în cîmp magnetic ascuțînd
măruntele cuvînt și amare
bătăi în ușile închise pentru noaptea

Bestie

Greieri strălucesc și rid în celule
vin micile vînturi
de noapte
peste cea muzică dintii

primăvara dă robului său
crucea albă a cerului
pe care-și va sărbători
nunta în lacrimi

apoi din folioși
cînta-vu trompeta de aur
înfrîngerea
bestiei cu botul înfip în orizont

ION POGAN

Ecou

Stoluri de spații filiaie
pe deasupra făpturii,
lung e drumul spre mine
și înapoi,
înapoi
și spre mine.

Zorile se arată și ele
sărînd din molift în molift,
doar ele cu mai rămas credincioase
anolîmpului meu
săgefîndu-mă cu verve și alte voci.

Ființa își cheamă apele
pentru buzele arse de cerb ale nămiezi,
din mine vin apele
și-n mine se-ntr-oarce
de stîncile mele se sparg,
atunci, m-aud pînă la cer,
atunci, sînt numai strigăt.

Deodată, miscarea stelelor,
deodată, nimeni,
apoi încet, încet foșnet de idei
îngîlă ce-o mai rămas
din lumea pădurii și-a stîncii:
asa încep și cîntecule,
cu cîle-o frunză
mingînd alță frunză.

Provizorii

de ȘTEFAN BĂNULESCU

Alteceva își bătea afară, la pragul ușii, tălpile bocancilor.
— Alții pasi de flămând.
A intrat pe ușă un preot.
— Părinte, ar fi fost mai bine să nu fi stat cu casele alături — a zis bătrînul aspru. La miezul nopții am dormit amîndoi liniștiți, fiecare în patul lui.
— Am auzit clopotul lui Polider.
— Clopot de cobe, A venit Matei.
— Domnul Matei? Și doamna?...
— N-o cunosc pe doamna, spuse Matei privind în lături. Am venit cu același tren, a coborît în gară, nu mai avea tren mai departe pînă sîmbătă la prînz și azi e abia luni noaptea...
Tărenul bătrîn a micșorat flacăra lămpii, s-a așezat pe pat, și-a scos cizmele, cloșii lungi și grosi de lînă împletită în patru, și-a dezbrăcat haina și pantalonii de abia, și le-a așezat sub cap, s-a lungit, și-a tras o pătură peste el, gemînd și așezîndu-și oasele. „Mie mie-că somn” — a zis.
— Mîine, doamna pleacă mai departe — spuse Matei Ionescu repede, pentru a-l mai prinde pe bătrîn treaz. E o gară într-un loc pe unde trece trenul marți. Dacă ar putea merge într-o odală să se odihnească. E udă de ploaie și tremură.
— M-am încălzit — spuse rîzînd femeia tînără în verde, slîmînd că bătrînul o plăcuse, îl surprinsese cum îl privește aburii verzi ce i se ridicau în jurul umărului și părului negru revărsat pe gîtul înalt. Aș vrea să mai rămîn aici, cu toții. Nu mă sperii așa ușor — spuse femeia și făcu flacăra lămpii mai mare.
— Casa mea e plină — zise bătrînul căscînd voită, rîsîndu-și cuvintele și rostindu-le pe alea ce sînt scaldate mai bine în aburii verzi. Zilele astea mi-au sosit rudo și prieteni chiar de pe timpul primului război mondial pe care nu le mai știam, sau le știam trecute sub alte zodii și pe seama altora — și bătrînul, din

înainte de un Crăciun, ați purtat și niște galoși. I-ați uitat undeva, poate la o persoană apăsantă și nu v-ați mai dus să-i luați.
— Vă mulțumesc, domnule Schwarz, spuse Popescu privind prin goul sticlei de rachiu, ceasul de mînă e superb, e o bijuterie. Am să-l trimit pe tînărul Viad Vesper să vă aducă un portret al meu în rolul Mariei Stuart. Cred că are să vă placă domnul Viad Vesper, e adevărat, e foarte tînăr, dar e alt de fin, de preventiv, are un cult al conversației alt de elevat. Încît îi face pe cei din jur să plutească. O, de n-ar fi alt de tînăr, prea tînăr pentru o Marie Stuart ca mine, ai să te convingi bătrînul meu prieten Schwarz — și Popescu vărsă pe podele ultimele picături din sticla de rachiu zîcînd: „Dumnezeu s-o ierte pe nefericita femeie Catinca Bogomileanu”. Apoi: domnule Lăscăreanu, i-am cunoscut pe tatăl dumneavoastră, inginerul. Era un om. De foarte mult timp trec pe la domnul Schwarz și rog să mă prezinte dumneavoastră. Îmi spune mereu că nu e posibil, că nu vă cunoaște decât pînă la genunchi. Vreau să vă dau marior un proces de mare omenie. Vreau să-mi recăpăt identitatea. Vreau să mă realinez mie însumi. Am fost desprîrit de mine într-un mod fantastic, e un gol pe care mi-e frică să-l măsoz singur, vreau să răstorn o enigmă și să fac dreptate unei realități simple, să arăt că eu n-am fost ceea ce un paralelism imaginar crease din persoana mea și a creșt apoi din mine pe niște tipare nepotrivite mie, în așa fel încît pot apărea multora drept o tristă absență de la istorie, cînd de fapt existența mea e plină de istorie, alt de plină, că de multe ori par neaverșit, incomod, arrogant, neconform cu limitele propriului meu destin. Nu sînt crezut, datele existenței mele mărînte în loc să mă confirme în fața altora, mă contestă. Din asemenea pricini, chiar casa din orașul meu e greu să fie dovedită că ar fi fost a mea, deoarece pe o perioadă întreagă de ani de zile, de la secolul încoace, adică vreo zece ani, se crede că eu nu am fost acolo, nimeni nu m-ar fi văzut măcar rîzîcînd sub numele meu. Puteți fi de acord cu mine, tuturor ne trebuie timpul să ne trăim viața propriu-zisă și e absurd să ne cheltuim o groază de vreme pentru a infirma o viață imaginată creată prin aproximații străine nouă. Bineînțeles, foarte mulți fac un act de bunăvoință depunînd efortul de a ne reinchege măcar sumar prin ipotete, dar a proceda sumar în cazul destinelor e mai riscant decît în aritmetice, pentru că se pot omite sau atinge nepotrivit multe lucruri, poate tocmai acelea ce merită respect delicat, fiind de esențialul unei existențe. Unii cred că biografia mea ar fi alta decît aceea pe care sustin că aș fi avut-o și că aș fi alimentat-o cu întîmplări ce nu pot fi create ca reale, vedeți, nu sînt decît unul singur și inalienabil. În timp ce alții opt, sau douăzeci, să zicem, ocupă cu treburile lor, cu întîmplările lor, cu lucrurile care li privesc și pe care și le cunosc foarte bine, e posibil să fi spus și să spună că nu m-au văzut într-o anumită perioadă a vieții lor, sau atunci cînd m-au văzut și cînd ei erau ocupați cu lucrurile lor grave sau nu, eu stăteam cu spatele, dar de aici nu se poate nicicum înțelege că aș fi fost absentist de la istorie. Pentru că acela n-aș mai fi eu! Bineînțeles că nu sînt eu dumneavoastră, mă încurajez foarte mult, dar e o lipsă de date de aproape zece ani în filele destinului dumneavoastră, o existență neconfirmată care bineînțeles că trebuia măcar provizoriu notată prin mărturiile altora, aveți cale deschisă să aduceți datele dumneavoastră, dar pentru aceasta trebuie timp în care, an de an, lună de lună trebuie să refundamentez cu date semnificative pentru consensul general, n-am spune că e nevoie să cheltuim pentru asta un timp egal cu perioada considerată lipsă, dar o să vă trebiască destulă vreme în acest scop, pentru a vă realiza dumneavoastră lîsuivă, cum spuneti, și cum avem toată încrederea că veți izbui, domnule Popescu, omenitatea dumneavoastră dinaintea și de după goul nejustificat de călîngăria în dreptatea dumneavoastră și vă vom sprijini dacă e necesar. Casa e în bună stare, așa cum era cînd am plecat pe secolă să-mi regășesc existența, să mă redescopăr, nu eram singur, altfel mi-ar fi fost mai ușor, eram cu cele șase... — aici Popescu ezită, tăcu, privi sticla goală, apoi reluă — e drept, mi-au trebuit zece ani, altora le trebuia o viață întreagă pentru a se încheia — artiști, de pildă, nu? — să zicem, să nu mă consider artist, desic destinul meu, Miron Basarabescu pictorul celebru ar putea aduce mărturie, altora, zic, le trebuie mai mult, nu zece ani, nu o viață întreagă ci generații de-a rîndul pentru a se mărturisii în ceva, pentru a-și arăta esențele neștiute, eu am avut nevoie de vremea modestă de zece ani ca să descopăr niște lucruri simple, dar cutremurătoare în numele omeniei, poate că e tîrziu să mai fi luat în seamă, poate n-ar mai trebui. Dar trebuie, dacă tatăl dumneavoastră ar mai fi trăit, el știa aproape tot despre mine...
— Dar tatăl meu trăiește — spuse Lăscăreanu, surprins la vorbele lui Popescu.
— Nu se poate! — strigă Popescu, coborînd de pe scaunul de aluminiu și îndreptîndu-se încordat spre Alexandru, lertaji-mă, am spus ceva insultător... — și Popescu se opri încordat sub tabloul cu portretul Mariei Stuart. Dar... se hotărîse... Așa se stabilise de mărturiile unor existențe care au supraviețuit... un bombardament, sau altceva, după aceea... E monstruos, unele mărturii sînt mai groaznice decît moartea. Excelent, îmi va fi marior un om care și el fusese desprîrit într-un mod fantastic de el însuși, îmi voi recăpăta identitatea, voi locui iarăși în casa mea, mă voi realiza mie însumi. Poate și dumneavoastră îmi veți fi marior...
— Dar nu e un lucru alt de greu să vă reluați casa din orașul dumneavoastră... — zise Lăscăreanu, evitînd privirile pătrunzătoare ale lui Popescu.
— Popescu se urcă și se rezeșă pe scaunul de aluminiu — zise: „Nu e vorba de asta, nicicum numai de asta, nu-i nimic dacă n-ați înțeles încă totul, domnule Lăscăreanu, sînteți tînăr, aveți viața tuturor înaltea dumneavoastră, chiar și pe cele care s-au stins — și-și lăsă capul în palme. După un timp ciocăni în paravanul galben.

— Avea șase încăperi ca — începu Schwarz — o împărțisem în șase încăperi pentru cele șase fete ale mele. Mie îmi oprisem un colț izolat unde lucram la registrele unei companii de tonometrie.
— Dar lucram mult și pentru mine — spuse Popescu — aveam o pastune secretă, pe care am aflat apoi că o au sau o căută fără să știe, nouă oameni din zece. Lucram într-un stil foarte original. Descoperam istoria. Ca să fiu sincer, pe rioada migrațiilor nu m-a tulburat atîta cît eșecul istoric, cu confuziile ei încurcate în fantastic. N-am avut niciodată o istorie obscură, aștia fiind totdeauna la punctul maxim de tragedie de la răsăritul imperiilor.
— Un sol tîtar — anunță Schwarz.
— Ce vrea?
— Hanul tîtar a fost jignit. I-a fost răpit de oști de pradă străine calul primit în dar de la regele polonez. Un cal istoric, trecut în toate cronicile, cîștigat de sîleahicii polonezi de la sultanele turce în compania din Boemia.
— Cine știe de calul hanului tîtar?
— A fost vîndut de cineva marinarilor genevezi de pe un vas de la Galati, drept cal al celui mai tînăr principese austriece.
— Să fie întrebă pîrcăbul de Galati, dar el tîne de dregătorii Moldovei.
— Pîrcăbul de Galati i s-a tăiat capul din ordinul hanului tîtar, Vasul genevez a fost distrus fără să se fi găsit calul, în timp ce marinarii italieni erau plecați în Delta Dunării să se convingă că acolo vin și păsările polare să scoată puil. Solul tîtar vrea, pentru hanul său supuneră Mariei-Tale, treizeci de mii de galbeni și cincizeci de fecioare.
— Popescu rîse cu bobote:
— Am fost mazilul de turci de o lună și mai bine. Cronicarii Sublimei Porți au și scris în istoriile lor că mi s-a tăiat capul. Spuneți-i solului tîtar că nu mai sînt. Bani n-am, cu cei din urmă zece mii de galbeni mi-am cumpărat moartea. I-am plătit unu capugișă să încrediteze Poarta prin inscrieri că am fost pedepșit și că mi s-a tăiat capul. Cîmpurile ne-au fost arse, oamenii pribegesc. Fecioarele au fost duse cu biserică pe roate la adăpost spre munții Transilvaniei. Știu, dacă hanul ești asta, așteaptă să-mi cer daruri scumpe tronul prin el, dar nu mai pot fi domn, locul meu e fost sters din istoria sultanului, poate după aceea să mai fiu, dar sultan e încă tînăr. Totuși, să l se trimită hanului după pe care tarul îl cîștigase de la regele suedez și pe care l-a răpît pe la apele Moldovei și a fost găsit pe drumul Focșanilor bătrîn, fără să și răfă însemne și cu rîni deschise. Și așa nu-l dorește nimeni.
— Calul acela nu mai e. A revenit cavalerilor germani din Brasov printro-o înțelegere cu principele maghar. Lucru consensat al cancelarilor imperiilor vecine, deși calul e alții în grajdurile Mariei-Tale din Pădurea Ialomiței, iar la Brasov a fost trimis un cal tînăr încă de timp-dumnezeu dinaintea și fără știrea lui. Sînt un păcătos, Maria-Tale, dar cavalerii Brasovului sînt orgoliosi, calul adevărat fiind bătrîn și bolnav li s-ar fi părut fals, și, cine știe, ne-am fi trezit cu incurșuni din partea lor. Hanul tîtar... Dar, uite, a sosit acum o solie turcescă, cîmpul arde din nou, aud că hanul tîtar i s-ar fi smuls spatele cu plumbi de arcebuze pe cînd făcea drașogse în cortul lui verde cu Duda-Cruda, o femeie frumoasă din satul Bucureștilor. Duda a scăpat vie și nevătămată și a trecut în grija pașei Aziz. Prin Aziz sultanul vă trimite o scrisoare, lui capugișă care primise cel zece mii de galbeni i s-a tăiat capul, scrisoarea, cred, vă cere, iarăși, capul.
— Da!... Eu, pe acest pămînt unicul Dumnezeu și împărat neînvins, stăpîn al lumii întregi, cel mai mare apărător al celor doi sîmți soare și luna. Îți vestesc ție, preneînmnat valah, pentru întărirea coroanei noastre, dar și pentru plătirea ta și pustiirea locurilor tale, că am pornit în cea mai mare grabă cu întreaga putere a împărăției noastre și a țărîlor supuse și te vom căuta și te vom prinde

în locurile tale cele mai ascunse, vom nimici prin foc, pustiri, ucideri și distrugeri pe ai tăi și pe cei ce tîne de tine. Ca pe broaște, copiii voștri și femeile voastre grele...”. Domnule Schwarz, dumneavoastră care sînteți un fel de neam, nu vi se pare, scrisoarea asta seamănă cu aceea transcrisă de notarul Georg Kraus din Sighișoara pe la 1600 și ceva. În cronica Transilvaniei.
— Scrisorile împăraților ajunși în culmea puterii seamănă între ele, nu e un plagiat.
— În casa mea, într-un timp, luase obișnuită să mă viziteze un copil, un băiat, eu n-am avut parte de băieți — zise Popescu îndreptîndu-se de spate acolo pe scaunul de aluminiu — era copilul unor refugiați polonezi veniți în orașul nostru de cîmpie, care au plecat apoi, cînd cu secolul, în altă parte. Băiatul îl mărturiseam elte ceva din istorie, așa cum se zice că Moliere își încerca comedile în fața bucăreștilor. Dar — zise Popescu schițînd un gest vag către Lăscăreanu — paginile de istorie cele mai serioase pe care le-ați păstrat cu onestitate sau pe care le-ați trăit numai. Încercați-le în fața celui mai nevinovat și mai nefericit copil. Mă asculta mirat, mă privea uimit, lălal, se așeza pe podea, și-l privea genunchii cu palmele. Știam atunci că vorbeam clar. Cînd băiatul se îngrozea, însemna că așteptasem în palma de a cultiva săbăbicia istorică prin cuvînt. Evenimente vechi, sau foarte vechi, începuse să și le închipuie petrecute pe o cîmpie galbenă în întregime, unde se vedea totul, datorită soarelui puternic care arăta umbrele pînă la cele mai îndepărtate margini. Putea fi dimineață, amiază sau după prînz în povestirile mele, imensitatea de galben solar, dacă poate da o noțiune de timp, aceea e de zi continuă, deci oara eternă avea ascultătorul meu mereu în fața.
— Și a văzut lumecînd dintr-o parte în alta a cîmpiei biserică pe roate.
— Poate că ea venea dinaintea voievodatelor stabile și timpul prin care a călătorit a fost nemăsurat dacă lumina-lie ei topite au înveit-o neștiută în ceară albă cu călăreți cu tot. Avea două oiști. Cu două oiști pentru că oamenii cîmpiei nu știau de unde au să vină invaziile mai întii.
— Dincolo are să vină amănințarea? — întrebau cei tîneri — zise Schwarz, întors cu luneta tubului de ebonit spre înălțimea lui Popescu.
— Din toate părțile — răspundea cei vîrstnici — zise Popescu, Cîmpul arde. Au să calce cu caii pe scum Pulberea în urma copitelor are să fie cenușă. Poate

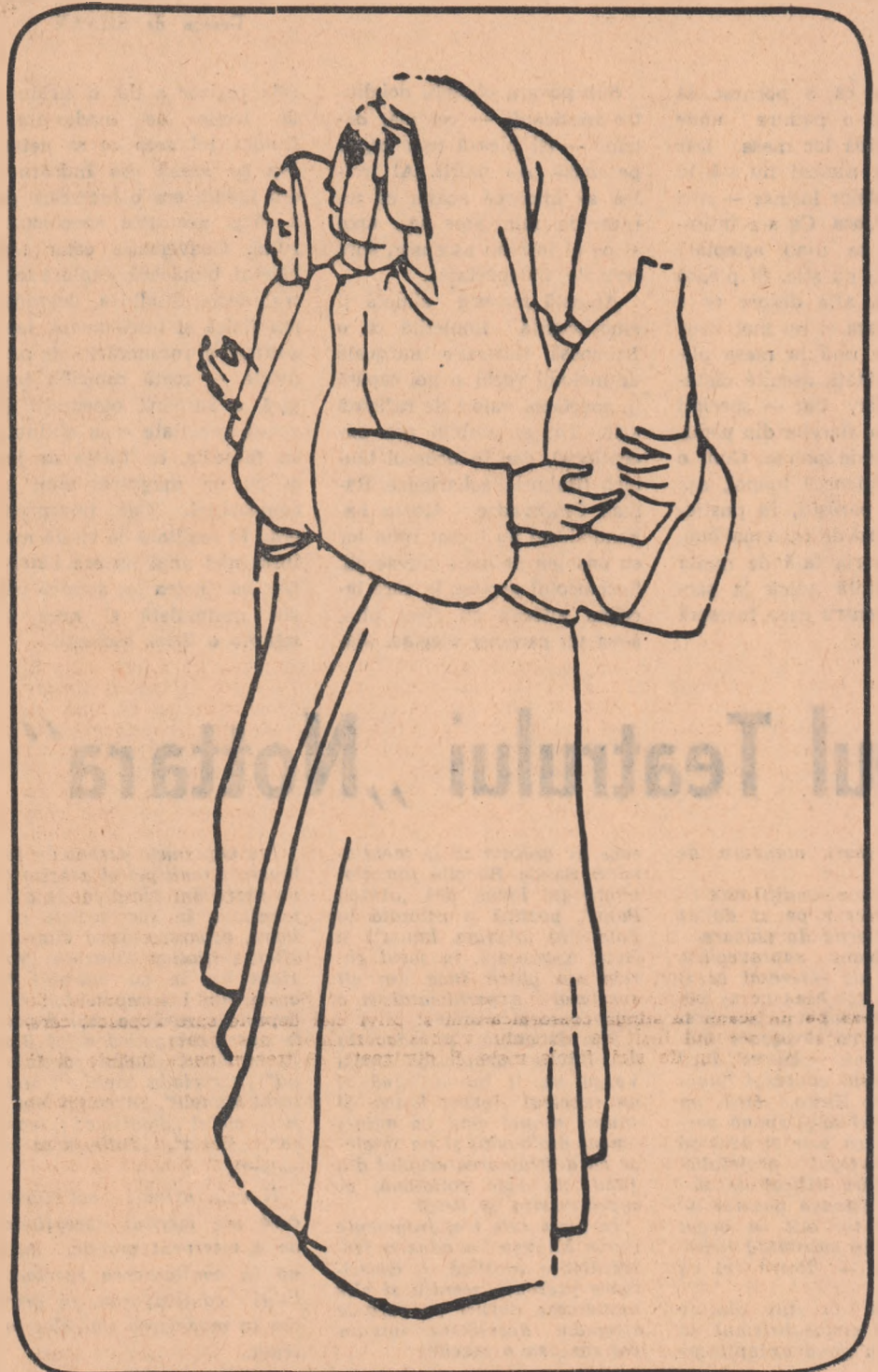
Desene de

EUGEN DRĂGULESCU

că s-au strîns la marginea cîmpului și au înconjurat focul împins spre nol. De foame, rup stîlății conii de-a gata de pe tulpinile porumbului. Cînd mîncîc, îl se frig depește. Flăcările îl alină mai mult decît mînea, și grîul pe care n-au să le atînga cum trebuie. Ne vor femeile, patina pentru femeile noastre le-a uscat cerul gurii mai mult decît doagora focului. Femeile noastre sînt asta. De spaimă cele tînere au devenit mai frumoase. Plîngînd, unele se leagă la cap cu basmale galbene, iar altele își împletesc cozile în fața caselor cu ușile în flăcări. Uite-o pe Zida, sîr-n drum cu părul desfăcut, cu mărgele verzi pe gîtul înălțat ca un șarpe alb spre marginea cîmpului. Zidele astea, cu drașogse de răsărit. Nu încercați — striga omul care nu știe în ce parte a bisericii să inhame mai repede caii — nu încercați să le suiți pe Zide în carele voastre cînd ne vom bicuii caii și vom fugi spre munți la adăpost, în capul convoiului cu biserică asta pe roate. Zidele vor sări din care în galopul cailor și cu tălpile pe cenușa cu jar vor fuși înapoi mai repede decît caii noștri înainte. Și le vor lua turcii, tătarii sau alții pe caii lor, răsîmînt de spaimă și le vor căra cu bacurile pe Dunăre, vreau va nimeri pe pernele unui caș sau altuia, înainte de a deveni roabă ca toate celelalte. Și toate vor plînge pînă la urmă cîmpul nostru ars înainte de cules și oamenii lăsați aici care le puteau fi hărbai și le-ar fi făcut să roadească pe cenușă și pe cîmpul uscat. Pe cine aștept, Zida, în mijlocul drumului și între porțile în flăcări, cu spatele la biserică gata de drum.
— Bătrîn neputincios, glumești strîmb în zile rele, cum te mai rabdă vremea dinaintea adunată în prăpădul asta, mi caii bisericii de cîteva ori pe an și sput vorbe de scribă. Parcă n-ai vedea femeile și fecioarele cum urcă în biserică vasele de lut cu sîmintă grîului pentru semănatul de după stingerea focului.
— Din nenorocite vorbesc, Zida, am avut și eu fete tînere și frumoase și n-aș fi vrut să le știu pierdute cu urîtenie. Mă uit ce frumoase sînteți și nu mai știu bine în ce parte să inhame caii și văd pe coastele bisericii brul de nădușeale vechi, și-au sters caii convoaielor celor dinaintea noastră spînzîrile și seile aiergînd pe lîngă roțile bisericii aștea care poartă înăuntru sfinții șterși de vreme și fecioare noastre pentru lauda zilei de mîine.

Lăscăreanu se apropie de portretul Mariei Stuart și privi atent:
— Sînt, domnule Schwarz, portretul seamănă puțin cu doamna Corvin. A locuit cu ani în urmă în această clădire, în încăperea pe care o locuiesc eu acum, n-aveți pe atunci casornicării aici. Era o femeie cu întinse relații, prin vîrstă, și ocupați n-ar fi fost imposibil să se fi cunoscut cu doamna Bogomileanu. Avea un tulburător talent la desen — bineînțeles nu vreau să spun că dîna a făcut acest portret doamnei Bogomileanu — desena costume de epocă. Dar, ciudat, în ceea ce privește costumele feminine, doamna Corvin schita numai îmbrăcămintea eroinei de comedie. Se prea poate ca la rolurile tragice, dacă lucra și pentru aceste roluri în unele cazuri extreme, să fi transpus cu fină ironie ceva din umorul costumelor de comedie. Să-i fi schitat doamna Corvin cîteodată și costumele doamnei Catinca Bogomileanu? Doamna Bogomileanu în rolul Mariei Stuart pare în acest tablou ușor trădată prin aerul de umor al detaliilor de costum. Am în camera mea un tablou foarte reusit, e făcut de un pictor renumit, un portret care aduce intruciva cu imaginea aceasta, desic nu cred că poate fi vorba de doamna Bogomileanu, și tabloul acela seamănă și mai mult cu doamna Corvin, iar costumul arată și mai lîmpele linia ironică a talentului de costumieră a doamnei Corvin. E un portret de acțiță, în mod sigur, în rolul de Lady Macbeth.
— Lady Macbeth — zise Schwarz pe un ton sec — nu-mi amintesc ca doamna Bogomileanu să fi jucat în acest rol, alt de incomod pentru acțițele ce adevărat femei, încă și-și fi dorit un portret.
— Să mergem puțin sus la mine — spuse Lăscăreanu atîngînd ușor, fără să vrea, umărul lui Popescu. Insoțit-mă. Putem vedea tabloul. La mine sus sînt niște voci străine, zilnic sînt acolo, dar astă-seară au înfîrțat prea mult, sper că nu mi sînt singuri.
— Popescu zise, de pe scaunul său înalt de aluminiu, atent la zgomotele puternice de afară din stradă:
— Plouă cu găleata. Cînd eram cu fetele...
— Și Popescu își încordă și mai mult auzul. Rise ușor:
— Nu, clopotul lui Polider nu se aude.
— Schwarz încuie casornicării și împreună cu Popescu urcară scările, urmîndu-l pe Lăscăreanu în camera acestuia.
— Într-într, în camera ploaia de afară se auzea și mai puternic, în fotoliul galben, Matei Ionescu, cu o ceașcă de cafea pe genunchi, privea vrăjit, frînt de mijloc: în fața lui, o femeie tînără, în rochie verde udă pînă la piele, dansa.
— Pe covorul roșu stătea undeva stîngheră pălăria de pai cu boruri larși a lui Viad Vesper.
— Lîpit de peretele în penumbră al unei nișe înalte, umilit, strîns în hainele vechi și ude de ploaie, un om cîrunt, slab, osos, cu fața strîtă de riduri adînci, părea și el vrăjit, neîndrăznînd însă să ridice ochii spre femeia în verde care dansa rîzînd, umbrînd lumina lămpilor cu părul negru ce se înfășura lung pe gîtul înalt în repetițiunea dansului. Popescu de lîngă Schwarz își pipăi obrăjii slabi și osoși, beții de riduri, și vru să privească din nou spre nișa din față. Dar femeia în verde îl tăie privirile, dansul se rotea pe covorul roșu între fotoliul galben, nișă și Popescu, tot mai repert ritmați de ploaia torrențială de afară, se auzi sunetul depărtat al clopotului lui Polider lumecînd printre coloanele de cifre ale înmălțurilor lui Constantin Pierdutul întiiu scris cu ciob de cărămidă între orizonturi, părul negru al femeii în abur verde se deslășură larg și bogat rotîndu-și cercul întunecat pe toată între-gimea camerei, și Popescu își așeză brațele pe umărul lui Schwarz zîmbi vag și-și sprîjini fruntea acolo.

(Fragment din romanul cu același nume)

culcus, își arăta dinții încă tari spre locul dintre flacăra lămpii și gîtul înalt și dezgolit al femeii, „Porc bătrîn”, zise Popescu, bău din sticla de rachiu, se strîmbă și reîncepu: Nu știu ce vor strălîni aștia de la mine... — a spus mai departe bătrînul. Am crezut că mă socotesc bogat, și pe vremea asta de foamete și de război neterminat au venit să-mi ceară ceva. Au văzut că nu sînt bogat, dar nu pleacă. Am pînă și în bucătărie un ofițer pensionar cu sabie și decorație de pe vremea celor morți, face fel de fel de teorii despre un al treilea război mondial, ca și cum ar vrea să rămînă singur pe lume, dacă s-ar împlîna un asemenea prăpăd. Ce e mai rău e că toți profesorii ăștia n-au somn. Vorbesc mult și despre pace, fără să doarmă. Își închipuie dacă or să fînă mereu ochii deschisii au să vadă. Povestesc despre lucruri frumoase neîtrăite și de neatinș — și aici bătrînul se uită la femeia în verde, cu ochii reci, de gheată, dușmănoși — cine ar crede că la vremea atît de grele pot să poftescă lucruri ce ar trebui știute mai întii încă din leagăn? Că de foame nu fac asta. Cine știe, poate din prea mult pusti. Sînt mulți, aproape douăzeci, mi-au umplut odăile, se plimbă prin casa mea fără să mă mai ia în seamă, seara joacă cărți în odaia bătrînului cu sabie, cîntă romane, vorbesc despre istorie printr-ue, se supără unul pe altul. Zilele trecute au fost la vînătoare de rate pe baltă și s-au întors împărții pe tabere și certai pe pacea neîncheltă încă. Pînuiesc acum să scrie un fel de istorie a satului, în frunte cu unul modest. Viad Vesper, umbă pe la arhiva primăriei, trec din poartă în poartă pe la casele oamenilor și am auzit că întrebă dacă știe cineva de o biserică pe roate care ar fi o mare avere, și care s-ar fi aflat la noi în sat nu știu cînd. S-a aflat, se zice, o biserică pe roate în satul nostru, acum două sute de ani și mai bine. Dar pentru puțin timp a stat biserică asta în sat la noi, fusese ascunsă aici sub mîlul Dunării de frica tătărilor, dar pe urmă au venit niște oameni călări și au luat-o, ar fi plătit pentru asta niște calupuri de aur unui grec cu pară neveste turcoace și care pe urmă și-ar fi dat foc la casa cu aur cu tot și ar fi plecat spre Athos, desiculi, da, a fost o biserică pe roate, așa se zice că spunea străbunicii noastre înainte de a-și fi îngropat părinții, dar au luat-o cu sase cai galbeni, potcovii cu bani de pe vremea împăraților Constantin și Elena, și au dus-o, undeva, s-o învelescă în ceară albă cu cai și călăreți cu tol. Era un lucru biserică pe roate, pe unde o mai fi, poate că acum roiturile de albine fac miere în coșoa ei de ceară albă — zise bătrînul și se întoarse cu fata la perete, fără să mai fi privit spre femeia tînără în verde, și mai zise: „n-aveți decît să alegeți după zilele săptămîinii, și dacă nu le prîndeti, tot e bine, izbuiți să le încurcați măcar, marta e cu vînera și cu sîmbăta, și asta să știți că e ceva pentru o viață de om — și adormi, cu sfîrșituri.”
— Popescu se opri, întîrzie cu privirile spre un tablou prins spre colțul paravanului galben:
— E doamna Bogomileanu, da? Așa mi-ai spus, sînt sigur.
— Și Popescu arătă spre un portret al Mariei Stuart — după detaliile de costum.
— Da, sînt sigur că v-am spus, acțița Catinca Bogomileanu în rolul Mariei Stuart, la Paris, în 1929. La întoarcere mi-a adus atunci două din perechile de păpuși pe care le vedeti, în costume „Marie Antoinette”, primite de la cineva din vechiul cartier Marais, de la un arizian care nu făcea negoț, dăruia numai, în clipe de uitare de sine — răspunse Schwarz.
— Doamna Bogomileanu era încă tînără, din nou liberă — explică Popescu cu gesturi largi și vesele spre paravanul galben — prințul dalmat renunțase s-o mai chinuiescă cu gelozia lui sub-istorică de rege medieval balcanic fără tron. Domnule Schwarz, sînt fericită, bătrînule prieten Schwarz, e departe acum coroaana halucinantă dalmată, sînt din nou Catinca, ce frumos bat ceasurile dumneavoastră de porțelan, lăsați-mă să le ascult cum făceau cînd erau copila...
— Aici Popescu tăcu, suci sticla de rachiu în palme, privind umilit în podele, sticla era aproape goală.
— Vă de ce sînteți pansat la ochiul drept, domnule Schwarz — spuse Schwarz, continuînd replica întreruptă de Popescu.
— Nimic, doamna Bogomileanu, o simplă oboseală a ochiului — reluă Popescu și bău repede, propîndu-și buzele aproape închise pe gura sticlei ca să poată face puțină economie din rachiu rămas, poate în vederea unei replici viitoare. Vă supărați, doamna Bogomileanu, dacă vă fac în dar un mic ceas de mînă, unicul ceas lucrat de mine în întregime, iertaji-mă, îl lucrasem mai de mult pentru alte-cineva dar...
— Dar e mult mai potrivit pentru dumneavoastră, doamnă, primii-ți împreună cu acești doi canari roșii pe care-i am de la un vameș din strămoșii Gibraltarului. De ce sînteți alt de trist domnule Lăscăreanu? — spuse Schwarz, cu același ton.
— Lăscăreanu tresări din nou auzindu-și numele și căută să îndepărteze gîndul că Schwarz, cu atîta alții ce par absenți la trecerea și la existența lui, îl judecă viața cu fiecare gest, la fiecare gînd întim.
— Treceti de sase ani pe lîngă mezzaninul meu, urcați scările, le coborîți și n-ati intrat niciodată în casornicării mea. Ca să fiu sincer, din pricina asta, de pe scaunul meu scund căpșit cu blană de iepure, n-am izbuit să vă văd prin lentila acestui tub decît pînă la genunchi, cînd treceai. Vă cunosc doar pînă la genunchi. Aveți trei perechi de pantaloni, nu? Cei mai uzati sînt cei gri. Două perechi de pantofi. Purtați cîte o pereche de sandale doi ani de-a rîndul. Cîteva zile, era

